

La violència contra la dona a Manacor i als encontorns

Eusèbia Rayó Ferrer

La violència contra la dona és universal, s'ha donat al llarg de la Història i no té en compte la classe social, econòmica o el nivell cultural de qui l'exerceix ni de qui la pateix. Adopta moltes modalitats: sexual, econòmica, física, psíquica, etc. i moltes vegades està inserida en les estructures socials i protegida per les lleis.

De Manacor, tant a l'arxiu municipal com a altres que he consultat, hi ha molta informació, com la vila molt gran i poblada que ha sigut sempre. Ha estat difícil fer la tria dels casos a presentar aquí. L'espai per a la publicació és massa reduït i no permet acabar d'explicar el context històric, sense el qual de vegades es fan mal d'entendre.

Quant a violència sexual, hem de distingir entre la violació i l'estupre. La diferència bàsica, segons els diferents codis penals que s'han anat reformant, és que la violació exigeix ús de la força, intimidació o privació del sentit, o és comesa a una menor de dotze anys. En l'estupre, l'accés carnal es dona mitjançant l'engany o la mentida i, en els casos d'eclesiàstics, valent-se de l'autoritat moral que tenien sobre les víctimes.

La informació que tenc relativa a Manacor és a partir del segle XVI. Segur que n'hi ha de més antiga però encara no l'he trobada.

Els delictes que avui en dia en deim sexuals, abans eren considerats contra l'honor. Tant la víctima com la seva família quedaven sense honor i, per tant, eren castigats més per això que pel mal que se li havia fet a la dona. La deshonrada, com que no trobava ningú que la volgués per casar-s'hi i tampoc no la solien voler a cap convent i de vegades era fins i tot abandonada per la seva família, romania marginada i sovint es veia abocada a la prostitució per sobreviure.

Els delictes sovint eren mals de demostrar. En molts casos es fa constar que l'agredida és honrada i de pares honrats. En aquells temps no hi havia proves

d'ADN i es demanaven informes de la seva conducta anterior. Així mateix, es donaven molts detalls del lloc, dia i hora en què els fets havien ocorregut.

En els casos següents n'hi ha dos en què la víctima ha ofert una gran resistència i l'agressor no ha aconseguit el seu propòsit. Són els primers que trob.

El casament reparava l'ofensa comesa. En alguns casos veurem que la víctima demana que l'agressor «sigui condemnat a casar-se», frase que ja ho diu tot. El perdó de l'agredida també evitava la condemna de l'acusat. Aquesta situació encara es mantenia l'any 1983 per als abusos sexuals, estupres i segrests. Podem imaginar les coaccions a què devien veure's sotmeses les agredides.

Violacions i intents de violació

1553

10 de gener. Figura empresonat Joan Riera de Manacor, per violència. [ARM. *Liber carceris* (1553/1555), AA 215]

1653

23 de gener. Francesc Castell Gabarra entrà a la casa de Joana Ferrer, viuda, amb una daga desembainada. Volia, forçivolament, conèixer-la carnalment contra la seva voluntat. Va ferir i nafrar la cuixa esquerra de la viuda. Amb la mateixa daga apunyalà Miquel Seguí, que la defensà. L'agressor fou bandejat, amb premi de quatre-centes lliures dels bens del delinqüent per a qui el capturi. [AMM. *Cúria Reial* (1651-1656), 2045/1]

1655

2 d'octubre. Miquel Llull, fadri, en companyia de Joan Soler i Ramon Sitges, de la vila de Manacor, els quals Soler i Sitges, armats d'arcabussos, troben a un camí d'una possessió una donzella honrada, filla de pares honrats que venia de missa. Apuntaren amb els arcabussos a un germà seu, que no es mogué i el dit Llull anà a ella i amb força i amb violència la prengué pel braç i la feu baixar de la cavalcadura que portava i la llançà en terra i posant-se damunt d'ella la besà algunes vegades i forcejà a prop de mitja hora per a conèixer-la carnalment i deshonrar-la. Ella es va resistir i no havent pogut acomplir son depravat intent el dit Miquel Llull per la força que sempre feu la dita donzella en defensar sa honra, la va deixar i se n'anà amb sos companys fent-los amenaces que no diguessin res a la justícia del que havia succeït. Ordre de captura. [AMM. *Cúria Reial* (1651-1656), 2045/1]

1660

14 de gener. Una possessió del terme de Manacor fou assaltada per deu homes; foren ultratjades dues dones i fou necessari que el virrei sortís de Ciutat en persecució dels delinqüents prenent mesures greus per aconseguir capturar-los. [CAMPANER, Álvaro (1984). *Cronicon Mayoricense*. Ajuntament de Palma, pàg. 420]

1789

2 d'abril. Va ser penjat Miquel Riera Rosselló, natural de Manacor, lladre incorregible, per diversos delictes, entre els quals sortir als camins públics i forçar dones, de manera que en resultaren tres de la sumària: una casada, una altra viuda i l'altra fadrina. [ARM. *Miscel·lània Pascual*. MIC 196, tom IX, còdex 131, pàg. 377]

1846

6 de novembre. Remissió d'una consulta sobre intent de violació i vagància. Reu: Miquel Barceló. L'expedient començà el dia 15 d'agost de 1846. Data de certificació: 28 de febrer de 1847. [AMM. *Llibre de certificats d'executòries per causes criminals*, 1032/1]

1849

23 de maig. Anotada constància dels drets a percebre per la causa contra Sebastià Pou Fluxà sobre conat de violació. [AMM. *Libro de costas procesales del Jutjat de Primera Instància de Manacor (15 d'octubre de 1847 - 8 d'agost de 1850)*, 2078/6, pàg. 190]

1871

17 d'abril. Bartolomé Esteva Pons per abusos deshonestos. Tres anys de presó correccional. [AMM. *Registre d'executòries pendents*, 1060/3]

1876

Executòria contra Joan Santandreu Vives per violació. Presó. [AMM. *Registre d'executòries de l'Escrivania d'Antonio Obrador Ramón*, 1060/4]

Ampliació: 24 de novembre. Certificat de l'escrivà del Jutjat de Primera Instància de Manacor sobre la sentència. Joan Santandreu, 15 anys, no aconseguí el seu objectiu per mor de la defensa aferrissada de la víctima, Damiana Vives Juan, 14 anys. Pena de tres anys de presó correccional. Dotar l'ofesa amb cinc-centes pessetes o presó subsidiària en cas d'insolvència. [AMM. 1033/1, núm. 77]

1879

Executòria contra Guillem Pons Vidal per temptativa de violació. No consta el nom de la víctima. Arrest. [AMM. *Registre d'executòries de l'Escrivania d'Antonio Obrador Ramón*, 1060/4]

1924

21 de febrer. Incoació de causa per violació de Joana Sureda Monjo. No consta el nom de l'agressor. [AMM. *Estado causas criminales incoadas por el Juzgado de Manacor*, 2076/9, núm. 9]

Estupres

15 de juny de 1604. Primera audiència contra Joan Binimelis, natural de Manacor i sacerdot. Doctor en Medicina i beneficiat de l'església major de Ciutat. 65 anys. Cinc testimonis de dones majors de 25 anys (quatre, monges professes) declaren haver patir diversos abusos i proposicions deshonestes mentre ell els deia que allò no era pecat.

En descàrrec seu, Binimelis digué que les dones havien tingut algunes malalties i accidents i que per tal de guarir-les havia tingut necessitat de palpar-les, i que si bé potser les havia palpat més del que era necessari no havia estat en confessió. Acceptà els càrrecs. Lectura de la sentència en presència dels eclesiàstics, reprensió greu, abjuració *de levi* i privat de confessar homes i dones perpètuament i de dir missa en sis mesos, i un any de reclusió allà on li fos assignat. A més, pagament de vint-i-cinc ducats per a les despeses del sant ofici. 7 de juliol de 1605, execució de la sentència, excepte el pagament. [PÉREZ, Llorenç; MUNTANER, Lleonard; COLOM, Mateu (1986). *El Tribunal de la Inquisición en Mallorca. Relación de causas de fe. 1578-1806*. Palma: Miquel Font. Vol I, pàg. 239]

1640

18 de juny. Pagament a Pere Joan Pons, escrivà de la Règia Cort, per esser anat a la vila de Manacor per inquirir i rebre un procés criminal contra Bartomeu Colom, culpats d'haver comès actes carnals amb Bartomeua Daviua, donzella de la vila de Manacor i no haver-se casat amb ella fins que fou portat a la presó. [ARM. *Llibre 230 Audiència*, full 121]

Les dones no tenien personalitat jurídica, havien d'anar sempre representades per un home, generalment son pare. Tampoc podien administrar els seus béns. El marit en podia fer el que volia.

El pagament de les costes processals era un tema preocupant per als involucrats: sovint vivien dins la precarietat. També es podia litigar amb un expedient de pobresa.

1812

3 de desembre. Manacor. Compareixen: Nicolau Pomar en representació de la seva filla Aina Maria com a demandant, i Jaume Llull Solvera, demandat.

Nicolau Pomar demana que Jaume Llull es casi amb la seva filla: la va desflorar i deshonorar. Ara està prenys de quatre o cinc mesos de quan visqueren en la mateixa possessió. Ell diu que és innocent, que és fals i demana que li sigui imposat silenci.

Per manca de proves suficients per part de la demandant per acreditar el fet, li és imposat silenci i cada un que pagui les costes proporcionalment.

Nicolau Pomar no es conforma. Posteriorment es decanta del cas per no poder pagar el paper segellat. [AMM. *Libro de los verbales de conciliación que se han venido ante el señor Don Juan Riera de Conias, alcalde primero constitucional en la presente villa*, 2063/2]

1836

Causa contra Llull Tomàs i Gaspar Febrer de Manacor per estupro. [AMM. *Estado expedientes causas civiles y criminales des del 14 de Junio de 1835 hasta el 31 de Diciembre. Jutjat de Manacor*, 2075/4]

1837

Abril. Compareixen davant del jutge de pau de Manacor Caterina Riera, fadrina, demandant, i el demandat, Joan Mesquida, fadri, acompanyats pels seus respectius homes bons.

La demandant exposa que vol contraure matrimoni per haver tengut accés carnal amb el demandat dues vegades: una devora les figueres de Jaume Gelabert, a la Real, i la segona a la vinya d'en Sebastià Planisi. D'aquests contactes ha quedat prenys. Ell l'ha festejada durant tres anys.

El demandat diu que no s'hi vol casar i que és fals tot quant diu, que no ha tengut accés carnal amb ella, ni l'ha festejada mai.

Vists els al·legats i les proves, que són considerades suficients, Joan Mesquida és condemnat a contraure matrimoni amb la sol·licitant o bé a donar-li un dot per a ella i la prole resultant. Notificat a les parts, no foren conformes. El jutge recomana que per al bé de totes dues, componguin les diferències mitjan-

çant un arbitral o amigablement. Tampoc hi estan conformes. [AMM. *Llibre de judicis de conciliació*, 2128/10]

1840

26 de març. Manacor. Compareixen davant del jutge de pau, Magdalena Perelló, fadrina, demandant; de l'altra part, Joan Domenge, fadri, acompanyats dels respectius homes bons.

La demandant pretén que el demandat sigui condemnat a contraure matrimoni amb ella per raó d'haver-hi tengut acte carnal i haver-ne romàs gràvida. La festejava des de feia temps. De resultes de l'acte ella va parir una nina.

El demandat diu que no s'hi vol casar perquè tot és mentida.

Vist l'al·legat de les parts i el parer dels homes bons, el jutge declara l'absolució del demandat. Notificat això, el demandat hi està conforme, la demandant no. Són amonestats que pel bé de les dues parts componguin les diferències mitjançant arbitris, etc. [AMM. *Llibre de judicis de conciliació*, 2128/13]

Continuació: l'any 1859 Magdalena Perelló demana l'embargament de la lletra matrimonial de Joan Domenge davant la Cúria eclesiàstica per estupre.

El 17 de març Joan Domenge exposa que el 10 de setembre de 1845 va ser declarat per sentència que ella no havia provat l'acció de l'estupre i li fou imposat silenci i el pagament de les costes i ell quedà en llibertat de contraure matrimoni amb qui volgués. Demana que li sigui aixecat l'embargament esmentat. Aporta un certificat del 16 de març de 1859 de l'escrivà i secretari del Jutjat de la Instància de Manacor com mentre hi ha una querella per estupre interposada per Magdalena Perelló en contra seva. No ho ha provat. Li és imposat a ella silenci perpetu i pagament de les costes. [ADM. *Causes matrimonials*, 6-A/69/13]

Observació: aquí podem veure la successió de denúncies. En primer lloc davant del jutge de pau, en un intent de conciliació per les bones. Després, davant el Jutjat de Manacor, i com a darrera opció, davant la Cúria eclesiàstica amb l'embargament de la lletra matrimonial per tal d'impedir que J. Domenge pugui casar-se amb una altra. Des de 1840 fins a 1859 (19 anys!), sembla massa energia dedicada a una causa que no sigui certa, malgrat l'absolució.

1847

28 de febrer. Rebuda querella per estupre de Francisca Ana Artigues contra Baltasar Vidal Nadal. [AMM. *Plagueta libro de conocimientos de 1847 de Juan Llobera. Jutjat de primera instància de Manacor*, 2078/3]

1848

10 de desembre. Joana Maria Mesquida contra Miquel Puigrós sobre estupro. [AMM. *Libro de Conciliaciones con arreglo a la Real Orden de 7 de Julio de 1847 inserta en el Boletín Oficial número 2253. Año de 1848-49. Pueblo de Manacor*, 2068/19]

El 10 de febrer de 1849 compareixen Joana Maria Mesquida amb son pare Sebastià Mesquida com a demandant, i Miquel Puigrós amb el seu com a demandat.

Joana Maria Mesquida diu que ell la seduí sota paraula de matrimoni i la conegué carnalment diverses vegades. Està gràvida. Ara ell es resisteix a complir les seves promeses solennes i juraments. Demana que sigui condemnat a casar-s'hi o, com a mínim, que reconegui com a legítima la prole que neixi i la doti de forma competent, alimentant les dues, amb imposició, a més, de les penes en les que hagi incorregut i el pagament de les costes.

Puigrós contesta que res d'això és veritat. Que conversà algunes vegades amb ella amb obsequi, cregut que era una jove honesta i ara ha sabut o vist que no ho és, per això ja fa uns quinze dies que no ha freqüentat ca seva, per haver-li dit ella que havia tengut acte carnal amb altres joves. L'actora diu que falta a la veritat de tot quant diu.

Vists els al·legats de les parts i oïts els pares respectius, el demandat roman absolut per manca de justificació. L'actora no es conforma. Les parts són amonestades que comprometin la pretensió mitjançant àrbitres. S'hi avenen. Joana Maria nomena l'honor Joan Nadal del Rafal, i el demandat, Llorenç Truyols. En cas de discòrdia, els àrbitres n'elegiran un tercer.

El 29 d'abril tornen a comparèixer. Joana Maria Mesquida insisteix en la seva demanda. La part contrària no ha volgut acceptar l'àrbitre que fou nomenat per la seva. El demandat respon que la demanda no és cosa seva i que per això mateix no està en el cas de contestar-li.

Vistes les al·legacions de les parts i oïts els associats, el demandat és absolut per manca de justificació. L'actora no es conforma. [AMM. *Juicios de conciliación*, 2129/14]

1868

18 de març. Manacor. Compareixen, d'una part, Guillem Parera, casat, jornal·ler, veí de Manacor. De l'altra, Antoni Riera, fadrí, jornal·ler, trenta anys.

Guillem Parera demana que Antoni Riera repari el dany per haver cohabitat sota paraula de matrimoni amb la seva filla Antònia, fadrina, de vint-i-quatre

anys, per la qual cosa es troba «en estado interesante» i que no obstant haver reconegut la seva falta i haver-la confessat davant del senyor batle, el rector de la parròquia i altres persones de respecte de la vila, va refusar casar-s'hi; que aconpleixi amb la paraula de matrimoni o bé amb la seva responsabilitat davant la llei.

El demandat diu que creu que està exempt d'haver de respondre la demanda per no tenir forma legal. Reclama la nul·litat de tot el que s'ha duit a terme anteriorment amb inclusió d'aquesta compareixença i demana que les costes siguin a càrrec de qui correspongui.

L'actor replica que en vista de la resposta irregular es manté en la demanda i que les costes siguin pagades pel demandat.

Amonestades les parts pel jutge de pau que arreglin amistosament les diferències i davant la inutilitat de l'esforç, conclou l'acte, els ho notifica i mana que siguin lliurats els testimonis oportuns. [AMM. *Juicios verbales*, 2130/3]

1882

19 de maig. Querella per estupre de Margarida Oliver. Campos. No consta el nom de l'agressor. [AMM. *Juzgado de 1ª Instancia de Manacor. Full d'Estadística de causes criminals*, 2076/8, núm. 36]

1920

27 de desembre. Incoació de causa per estupre de Bàrbara Santandreu. No consta el nom de l'agressor. [AMM. *Estado causas criminales incoadas por el Juzgado de Manacor*, 2076/9, núm. 65]

1932

18 d'abril. Certificat d'executòria pendent de la sentència de 29 de març contra Sebastià Sansó per abusos deshonestos. Pena d'un any i un dia de presó correccional, suspensió del càrrec i el dret de sufragi, pagament de costes. [AMM. 1033/1, lletra S, núm. 211]

Maltractaments i assassinats

El codi penal de 1822 ignora com a delicte les ferides ocasions a la cònjuge. La dona havia d'obeir el marit en tot i podia ser corregida amb repreensions i moderats càstigs domèstics. De fet, en moltes sentències anteriors en el temps, tant a l'àmbit de la Corona d'Aragó com la de Castella, hi ha la fórmula següent: «en ... que no maltracti la seva dona, salvo la natural correcció marital». Hom

pot imaginar la quantitat de maltractaments que devien donar-se amb l'excusa de corregir-la.

Les dones no podien abandonar la casa del marit sense autorització eclesiàstica i/o judicial. Per aconseguir la separació o el divorci, el marit hi havia d'estar d'acord.

La Llei orgànica 3/1989 va introduir el concepte de violència sobre la cònjuge, sempre que fos comesa de manera habitual, a l'art. 425 del codi penal.

1653

9 de juny. Bernat Estelrich assassina la seva esposa. Hi ha constància de maltractaments anteriors i de dos intents d'assassinat previs. Estelrich és bandejat i condemnat a cinc anys de galeres. [AMM. *Cúria Reial*, 2045/1]

1760

26 de març. Davant la Cúria eclesiàstica compareix Antonina Arnau, muller de Bartomeu Mas, paraire. Exposa que no pot ser compel·lida a tornar amb el seu marit atès que «l'ha destruïda en un tot», que l'ha fet patir continus treballs i sotsobres i no té amb què alimentar-la ni a ella ni al seus fills. Suplica «sigui desestimada la petició en aquest sentit del dit Mas», a no ser que li torni tot el que ha distribuït i tudat i que tengui amb què alimentar-la. [ADM. *Causes matrimoniales*, 6-A/70/28]

1809

1 de maig. El batle reial de Manacor comunica al vicari general que Elisabet Duran viu un escandalós divorci del seu home, Joan Pujades, per la presumpció que ell li ha encomanat el morbo gàl·lic. La casa on vivien és d'ella, per tant l'ha despatxat i l'ha privat de l'administració dels béns d'ella. El batle ha proveït, després d'un reconeixement facultatiu, que ell torni a viure amb ella i en la casa i administri els béns sota inventari judicial. Ella s'hi nega. Se n'ha anat a una altra casa on viu separada, amb escàndol dels veïnats i descrèdit del propi marit. Ell ha duit a terme tota mena de diligències per aconseguir que torni amb ell. Ella diu amb obstinació que la malaltia que té prové d'ell i no vol fer-ho.

El 24 de maig compareixen tots dos a audiència verbal per tal que ella expliqui per què s'ha separat del marit per autoritat pròpia i sense llicència. Elisabet Duran manifesta que passats vuit dies del casament va sentir que patia mal veneri i que encara el pateix. Demana poder viure separada. I diu que si ell vol viure amb ella només és per tenir accés a l'administració dels seus béns.

Joan Pujades manifesta que ella se n'ha separat per caprici i demana que

sigui condemnada a tornar amb ell i que pagui les costes processals.

El 20 de setembre és proveïda pel vicari general la separació temporal autoritzada.

Després de diversos informes mèdics i escrits de rèpliques i contrarèpliques, Elisabet presenta un certificat mèdic com mentre torna a tenir símptomes gàl·lics i que molts dies no pot ni caminar.

El 14 de gener de 1812 és proveït pel vicari general que Elisabet Duran no té per què cohabitar amb Joan Pujades. [ADM. *Causes matrimoniales*, 6-A/70/14]

1813

7 d'octubre. El batle de Manacor dona advertència a Bartomeu Bosch Vilanova per tal que d'ara en endavant s'abstengui de maltractar ni d'obres ni de paraules injurioses, la seva dona, Maria Llull, ni altres circumstàncies que puguin donar lloc a escàndol públic, sots pena de vint-i-cinc lliures de multa, que li seran exigides immediatament. [AMM. *Llibre de manaments 1813*, 2063/4]

1846

28 de gener. Compareixen Margarida Domenge, demandant, i Bartomeu Caldentey, demandat, consorts, acompanyats dels homes bons respectius. La demandant pretén que ell sigui castigat per haver-la apallissada la nit del dia 24, amb una corda, igual que si fos una cavalleria, i que al mateix temps sigui emparat un fill del matrimoni.

El demandat diu que tot és fals. «Que només li donà un cop en un arravatament, del qual un home no ha d'abstenir-se quan la dona no l'obeeix»; que estava malalt i no havia pogut aconseguir que ella li donàs una escudella de brou. Ella ho nega.

Amonestades les parts que s'arreglin mitjançant àrbitres o amistosament i oït el parer dels homes bons, el demandat roman absolt. La demandant no es conforma. [AMM. *Judicis de conciliació de 1846*, 2129/1]

1851

16 de juliol. Compareixen Francesca Simonet demandant contra Antoni Gelabert, consorts. El matrimoni té dos fills menors de sis anys.

L'actora exposa que Antoni Gelabert li cedí una quarterada de terra per mantenir els seus fills i que el jutge del partit li n'adjudicà la collita. El demandat va amenaçar amb una navalla els que s'enduïen el blat i la palla de part d'ella, argumentant que era seu.

El demandat contesta que és cert que els exigeix la devolució del gra i la palla; que si ho feu va ser perquè ell era l'amo de la collita, cosa que vol i, igualment, vol que la seva consort visqui en la seva companyia. Va rebre providència del jutge que adjudicava la collita a la dona, «però que la dona és seva i quant tengui ella, també».

És condemnat a la pena de deu dies d'arrest i altres tants duros de multa i al pagament de les costes. [AMM. *Libro de Juicios verbales sobre faltas de la Alcaldia de Manacor que han tenido lugar en 1851*, 2130/11, pàg. 7 i 8]

1854

17 de novembre. Compareixen Llorenç Truyols, curador d'Isabel Bonet, i Bartomeu Bosch, associat d'Antoni Artigues.

L'actor exposa que la dita menor ha sigut tractada amb sevícies des del casament amb Antoni Artigues; maltractada d'obres i paraules i obligada per això a separar-se'n. La conducta del marit va col·locar la seva dona en la necessitat de refugiar-se a casa mare; ell prometé observar millor comportament i ella hi tornà a conviure en un parell d'ocasions. Artigues ha continuat amb crueltat, menyspreus, amenaces i cops. La menor demana per això que sigui declarat el divorci entre ambdós i que Artigues sigui condemnat al pagament d'aliments d'acord amb el seu haver i al pagament de les costes.

El demandat contesta que és molt incert que hagi tractat sa consort de la manera que se suposa. Al contrari, ella de forma capriciosa i irreflexiva se n'ha separat diverses vegades i sense cap motiu, i ell ha apurat tots els mitjans possibles per tal que hi torni acomplint els deures que el seu estat li imposa, havent ell sempre acomplert amb els seus. Quan tengué lloc la darrera separació, va acudir al jutge de pau per tal que fos amonestada i si no bastàs que empràs els mitjans de la seva autoritat per aconseguir-ho. S'oposa al divorci, no n'ha donat cap motiu, i també al pagament de la quantitat per aliments; demana que sigui ordenat a la seva esposa que torni a la seva companyia com correspon.

Replica l'actor que el marit que obra amb severitat amb la seva dona no és creditor per tal que li sigui concedida cap companyia; els extrems de la demanda i els precedents d'Artigues seran justificats al seu temps davant el jutge eclesiàstic i, per tant, hi insisteix.

El demandat replica que no ha tractat amb severitat la seva muller i que els esforços que faci ella per a provar-ho només mostraran com n'és de temerària i infundada la pretensió; està mal aconsellada i es referma en el que demana.

Amonestades les parts per tal que transigeixin sense aconseguir-ho i oït el parer dels associats, atès que no s'han presentat proves, el demandat és declarat

absolt. [AMM. *Llibre de conciliacions* 1854, 2129/9]

1855

12 de març. Compareixen Joana Maria Salas i Josep Fiol, consorts, acompanyats dels seus respectius homes bons.

L'actora demana que Fiol sigui obligat a admetre-la a ca seva i visqui en la seva companyia com correspon. En cas de no voler-ho fer, que li sigui lliurat el llit tal com es trobava el dia de les noces.

El demandat contesta que no vol ni deu admetre-la per motius poderosos. El llit que li demana no és de la seva propietat i tampoc no vol lliurar-lo.

Amonestades les parts que s'arreglin arbitralment o amigablement, no s'ha pogut aconseguir; vist el parer dels homes bons, el jutge declara que les parts visquin unides i duguin respectuosament els deures que el seu estat els imposa. En cas que el comportament d'alguna de les parts donàs lloc a queixa fonamentada, la part agreujada pot acudir a l'autoritat per al correctiu que pertogui. Les parts no es conformen. [AMM. *Libro de Juicios de Conciliación de Manacor de* 1855, 2129/10]

Continuació: el 6 de juliol tornen a compareixer. La demandant diu que sense cap motiu ha sigut maltractada pel seu marit el dia 29 de juny a conseqüència d'haver volgut presenciar les funcions religioses de carrer amb motiu del Misteri de la Immaculada Concepció al poble. El demandat s'hi oposava i a la plaça on havien de tenir lloc els focs artificials, li digué de mala manera que anassen a ca seva, cosa que ella feu tot d'una. En arribar-hi i sense dir-li ni mitja paraula, la colpejà amb el puny i la tirà en terra, on va romandre acubada. Tot això fou presenciats pels veïnats.

Fiol replica que el dia 29 va dir a la dona que havia de ser a casa a l'hora de fer el sopar per poder arribar a la funció on pensava anar després. En veure que passava de molt l'hora ordinària va sopar i després anà a veure si la trobava. Ho feu a la plaça de la Bassa i li digué que marxàs tot d'una cap a ca seva. En arribar-hi li digué que se n'anassin a dormir, a la qual cosa ella es negà i respongué que no volia colgar-se i que si ell volia, que ho fes tot sol. Sentida aquesta resposta anà a tancar la porta; ella s'hi oposà i li donà un cop fort al mel esquerre de la cara. Amb tot això, ell no pogué contenir-se i li donà dos cops dels quals ella diu que va caure en terra al carrer. Ell afirma que va caure en terra abans de donar-li els cops, per fer veure que n'eren la causa.

L'endemà tornen a comparèixer els dos, el promotor fiscal i dos testimonis. Josep Fiol diu que la dona s'ha endut de la casa dos llençols usats i tres lliures i tres sous i demana que sigui condemnada a tornar-los-li, a més de la pena en

què hagi incorregut.

Joana Maria Salas respon que només té un llençol que hi havia dins la seva caixa i que era de ca seva, que no és cert que s'endugués cap altre llençol ni els doblers.

Josep Fiol és condemnat a tres dies d'arrest a ca seva i Joana Maria Salas a tornar el llençol. [AMM. *Juicios verbales sobre faltas de 1855*, 2130/4, pàg 6v i següents]

Continuació: el 28 de maig de 1861 compareix Joana Maria Salas contra Josep Fiol. L'actora demana que, ateses les sevícies amb què ha sigut tractada per part d'ell des de fa temps i tal com ha acreditat, sigui declarat escaient el divorci.

El demandat diu que no hi ha hagut tracte cruel sinó que va «corregir-la de sus desvios» com pertoca. La correcció mai ha donat causa per a declarar el divorci; no en té cap motiu legítim i per tant demana que no tengui lloc.

Amonestades les parts a transigir en les seves pretensions arbitralment o amigablement, no va ser possible l'avinença. El jutge disposa que sigui expedida certificació a la part que la demani. [AMM. *Libro de conciliaciones del Juzgado de paz de Manacor*, 2129/14]

1862

Mes de juny. Manacor. Compareixen els consorts Gabriela Galmés, actora, i Martí Duran, demandat.

L'actora diu que el seu marit la despatxà de la seva companyia i per haver-la maltractat demana que sigui declarat escaient el divorci i protesta les costes.

El demandat contesta que no consent el divorci; si ella viu separada del matrimoni no és pel maltractament que suposa que li ha donat; la seva separació és un caprici, que en desisteixi i torni a cal seu marit, que l'acceptarà gustós.

Amonestades les parts a transigir en les seves pretensions arbitralment o amigablement, han convengut a unir-se i seguir en harmonia. [AMM. *Libro de Conciliaciones del Juzgado de Paz des de el 1 de Enero de 1861 al 31 de Diciembre de 1862*, 2129/14, full núm. 31]

1926

27 de febrer. Manacor. Causa contra Damià Llull Rosselló, *Morey*, per parricidi i assassinat frustrat. Hom destaca el mal caràcter de l'acusat. Tracta amb duresa els fills (5, d'entre 24 i 10 anys) i té contínues bregues amb la dona per suposar que mantenia relacions il·lícites amb un veïnat. Segons els veïnats, ella ha mostrat sempre una conducta exemplar. El 15 de juliol de 1925 no hi hagué

cap baralla entre els dos. El processat comprà un ganivet gros. La seva dona, Maria Garí Pomar, l'acompanyà (com solia fer sempre) a cercar aigua a una finca veïna. El processat l'atacà quan ella li donava l'esquena, davant la filla de 10 anys. Li donà diverses punyalades, a conseqüència de les quals va morir a les 24 h. Llavors anà a cercar el suposat amant i l'apunyalà (tardà 37 dies en guarir de les ferides). L'acusat es presentà voluntàriament a la Guàrdia Civil. És reu de dos delictes: parricidi i assassinat frustrat (amb traïdoria). Pel primer se li demana la pena de mort i pagar deu mil pessetes als fills com a hereus. Pel segon, catorze anys, vuit mesos i un dia de presó i una indemnització de quatre-centes pessetes a l'agredit, M. A. L'acusat declara que en arribar de la seva estada a Buenos Aires, la seva esposa li havia confessat haver tengut relacions amb quatre homes i li demanà perdó. Després visqueren nou anys en bona harmonia. També digué que la nit anterior als fets ella li havia confessat que s'entenia amb M. A. Així mateix, que només havia pegat a sa dona una vegada feia ja cinc anys. Segons el metge que l'examinà, Damià Llull pateix una degeneració mental, psicosi maniacodepressiva. És considerat autor dels fets però no responsable. Va tenir un accés de folia. És absolt lliurement. [ARM. *Inventari documentació advocat Fernando Pou Moreno*. Fondo Mercedes Pou Tomàs. Sig. 87]

Calúmnies

La calúmnia era usada moltes vegades com a venjança o com un mitjà d'aconseguir que una al·lota que havia rebutjat un pretendent determinat es veiés obligada a casar-se amb el calumniador atès que romania sense honra. De vegades l'al·lota aconseguia desemmascarar el calumniador, el qual, en temps anteriors, era obligat a retractar-se en públic a la plaça del poble o a la de l'església els dies de festa major.

1844

21 de març. Manacor. Compareixen Joan Amer com a demandant i Miquel Jaume com a demandat.

Joan Amer diu que el demandat ha llevat, en públic, fama i honra a la seva filla Caterina. Digué que l'havia aconseguida carnalment tantes vegades com havia volgut; que havia dormit amb ella diverses nits. Demana que Miquel Jaume sigui castigat tal com preveuen les lleis contra els calumniadors.

El demandant respon que ahir horabaixa, empès per la passió de la gelosia, quan va saber que Caterina Amer, a qui havia festejat molt temps, s'anava a casar amb un altre, va proferir les paraules denigrants esmentades. Ara que li ha

passat la ràbia reconeix que ella és una bona al·lota i honrada i li torna l'honor i la fama.

Oït el parer dels homes bons i les parts, Caterina Amer roman satisfeta. El demandat és advertit que ha de tenir més cura del que diu. En cas contrari, serà castigat amb tot el pes de la llei. [AMM. *Judicis de conciliació. Verbals*, 2128/16, pàg. 7]

En conclusió, podem dir que tots aquests comportaments, que es donen encara en molts països subdesenvolupats i que criticam sovint amb tanta lleugeresa, eren ben corrents per aquestes terres no fa tants d'anys i estaven emparats per les lleis, que els donaven una cobertura que feia que fossin vistos com a coses normals. Afortunadament vivim a una època on, als països occidentals, una sèrie de canvis socials, legals i econòmics ha fet possible que es vegin com el que són, delictes, malgrat que encara continuïn existint.

ARXIU CONSULTATS

- ADM Arxiu Diocesà de Mallorca.
- AMM Arxiu Municipal de Manacor
- ARM Arxiu del Regne de Mallorca.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- CAMPANER, Álvaro (1984). *Cronicon Mayoricense*. Ajuntament de Palma.
- PÉREZ, Llorenç; MUNTANER, Lleonard; COLOM, Mateu (1986). *El Tribunal de la Inquisición en Mallorca. Relación de causas de fe. 1578-1806*. Palma: Miquel Font.
- PLANAS ROSSELLÓ, Antonio (2001). *El derecho penal histórico de Mallorca (S. XIII-XVIII)*. Palma: Universitat de les Illes Balears.